

Czynny żal nie zawsze jest skuteczny

Instytucja czynnego żalu przewidziana w kodeksie karnym skarbowym stanowi dobrodziejstwo dla osób, które nie dopełniły ciężących na nich obowiązków (dotyczących przede wszystkim podatków i ceł) i w związku z tym mogą podlegać odpowiedzialności karno-skarbowej. Sprawcy przestępstw lub wykroczeń skarbowych, którzy pomimo popełnienia czynu zabronionego, zdecydowali się zawiadomić organ ścigania o swoim czynie, składając tzw. czynny żal, mają możliwość uchylenia się od negatywnych skutków swojego zachowania. Podjęcie przez sprawcę decyzji o ujawnieniu organowi ścigania informacji o popełnionym przestępstwie lub wykroczeniu nie zawsze jednakże ochroni przed konsekwencjami karnymi. Kiedy czynny żal będzie skuteczny, kto z tej instytucji nie może skorzystać, w jakiej formie i kto może złożyć zawiadomienie o popełnieniu wykroczenia?

Przesłanki skuteczności

Czynny żal ma zachęcać sprawców przestępstw skarbowych do dobrowolnego ujawnienia organowi ścigania okoliczności związanych z popełnionym czynem. Gratyfikacją za udzielenie takich informacji jest zaniechanie ukarania. Aby czynny żal był prawnie skuteczny, konieczne jest spełnienie przez sprawcę następujących warunków.

Po pierwsze, musi on zawiadomić organ o popełnionym czynie i ujawnić jego istotne okoliczności, w tym wskazać osoby współdziałające. Po drugie, musi on uiścić w całości należność publicznoprawną utraconą w wyniku niezgodnego z prawem działania wraz z odsetkami.

Analizując powyższe przesłanki, stwierdzić należy, iż czynny żal może zostać zgłoszony dopiero po popełnieniu czynu zabronionego. Chodzi tu przy tym nie tylko o własne sprawstwo, ale również o współsprawstwo, czy podżeganie do popełnienia przestępstwa lub wykroczenia skarbowego. O popełnionym czynie należy zawiadomić organ ścigania, czyli urząd skarbowy, inspektora kontroli skarbowej, urząd celny, Straż Graniczną, Policję, Agencję Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Żandarmerię Wojskową lub Centralne Biuro Antykorupcyjne (organy postępowania przygotowawczego wymienione w art. 53 § 37 i 38 kodeksu karnego skarbowego). Zawiadomienie można złożyć w każdym organie ścigania karnego finansowego, bez względu na to czy jest on właściwy do ścigania danego czynu.

Wraz z zawiadomieniem sprawca musi ujawnić istotne okoliczności przestępstwa lub wykroczenia. Ustawodawca wskazał, iż okolicznością taką będą np. informacje o osobach współdziałających w popełnieniu takiego czynu, ale jest to katalog przykładowy. W okolicznościach konkretnej sprawy, istotne mogą się okazać zupełnie inne kwestie. Co najważniejsze jednak, okoliczności takie muszą być dotychczas nieznanymi właściwemu organowi ścigania. Zawiadomienie będzie bezskuteczne, jeżeli zostanie złożone w czasie, gdy organ ścigania miał już wyraźnie udokumentowaną wiadomość o popełnieniu przestępstwa lub wykroczenia skarbowego. Chodzi przy tym o każdy dokument, z którego w sposób niebudzący wątpliwości wynikać będzie fakt popełnienia przez sprawcę przestępstwa lub wykroczenia skarbowego. Może to być protokół z przesłuchania świadka, notatka służbowa pracownika, czy protokół z kontroli. Warunkiem skuteczności czynnego żalu będzie również to, iż organ ścigania przed złożeniem zawiadomienia nie rozpoczął czynności służbowej zmierzającej do

ujawnienia przestępstwa lub wykroczenia skarbowego. Do czynności służbowych zaliczyć należy m.in. przeszukanie, czynności sprawdzające czy kontrolę. Czynności te jednak muszą być ściśle związane z przedmiotem zawiadomienia (np. tożsamość podatku i okresu za jaki jest on należny).

Kto nie może złożyć zawiadomienia o czynnym żalu?

Nie każdy sprawca przestępstwa skarbowego lub wykroczenia skarbowego może liczyć na skorzystanie z dobrodziejstwa czynnego żalu. Wyłączeni zostali ci sprawcy, którzy kierowali wykonaniem ujawnionego czynu zabronionego, czy też osoby, które wykorzystując uzależnienie innej osoby od siebie, poleciły jej wykonanie czynu zabronionego. Na bezkarność nie może liczyć również osoba, która zorganizowała grupę lub związek, mając na celu popełnienie przestępstwa skarbowego albo taką grupą lub związkiem kierowała, jak również osoba, która nakłaniała inną osobę do popełnienia przestępstwa w celu skierowania przeciwko niej postępowania o ten czyn zabroniony. W ocenie ustawodawcy, postawa i pobudki moralne kierujące takimi sprawcami nie zasługują na bezkarność. Skorzystanie przez takiego sprawcę z dobrodziejstwa czynnego żalu mogłoby ponadto prowadzić do ukarania osób, którymi się posłużył lub które dokonały przestępstwa w wyniku podżegania.

Uregulowanie należności, przepadek rzeczy

Jednym z warunków skuteczności czynnego żalu jest uiszczenie przez sprawcę wymaganej należności wraz z odsetkami. Jednakże nie musi on tego czynić do czasu, aż organ ścigania nie wezwie go do uregulowania należności wraz z podaniem jej wysokości i terminu zapłaty. Należność winna zostać uregulowana ze wskazaniem, iż jest ona uiszczana z racji uszczuplenia dokonanego przez sprawcę przestępstwa lub wykroczenia skarbowego. Jeżeli czyn nie polega na uszczupleniu należności, ale jest zagrożony obligatoryjnie przepadkiem rzeczy, zgłaszający czynny żal powinien złożyć te przedmioty do organu, a jeżeli jest to niemożliwe, winien on uiścić ich równowartość.

W jakiej formie i kto może złożyć zawiadomienie

Kodeks karny skarbowy nie wskazuje formy, w jakiej zawiadomienie winno być uczynione. Należy zatem dopuścić zarówno zgłoszenie zawiadomienia ustnie do protokołu w siedzibie właściwego organu ścigania, jak również formę pisemną. Pomimo, że zawiadomienie takie będzie traktowane jak pismo procesowe, nie wymaga się od sprawcy zachowania jakichkolwiek warunków formalnych.

Czy pełnomocnik może złożyć czynny żal?

Wątpliwości budzi możliwość podpisania czynnego żalu przez pełnomocnika. Kodeks karny skarbowy nie wyklucza takiej możliwości, można zatem uznać, iż jest to dopuszczalne. Praktyka pokazuje, iż organy ścigania co do zasady uznają pisma zawierające czynny żal podpisane przez pełnomocników za skutecznie złożone, nie jest to jednak regułą. Dlatego w miarę możliwości warto takiego zawiadomienia dokonywać osobiście. Za niedopuszczalne uznać należy natomiast złożenie przez pełnomocnika zawiadomienia w formie ustnej do protokołu.

Jak opisano wyżej, zgłoszenie czynnego żalu umożliwia uchylenie się od odpowiedzialności karno-skarbowej za przestępstwo skarbowe lub wykroczenie skarbowe. Istotne jest jednak, aby zawiadomienie o nim złożyć zanim organ ścigania dowie się o wykroczeniu lub

przestępstwie. Warto jednak pamiętać, że istnieją okoliczności, w których instytucja czynnego żalu nie pomoże nam złagodzić konsekwencji popełnionych czynów.

Autorzy:

Anna Szkudlarek, doradca podatkowy i radca prawny, Kancelaria Prawna Piszcz i Wspólnicy
Magdalena Stanek-Sobczak, radca prawny, Kancelaria Prawna Piszcz i Wspólnicy